

Ročník XXIX

V Praze, 15. února 1895

Číslo 14 (1443)

Medřická.

Napsala
Božena Viková Kunětická.
(Pokračování.)

Jak by nebylo! Dovedu se do toho vpravit a opakuji znova, že s vámi hluboce cítím. Mé samotnu jste roztesknil. Člověk tak dlouho žil v minulosti, a najednou vše je ztraceno a on neví, proč to bylo. Tak se mně někdy zdá ten život bezúčelný a skoro tyranský. Vím na příklad, že nyní jdu s vámi, cítím s vámi, že mám celou duši rozechvěnu, a než se nadám, zmizí ta chvilka jako kapka v moři. Kde je ta krůpě? Kam zapadla? A proč byla? Je v životě tolik nedůsledného — tolik! A takových kapek tisíce, tisíce a všechny beze stopy.

Dašek neodpovídal, po-
něvadž se právě octl na
přechodu stružky, kterou si
udělali z blízkého domku,
aby mohla voda odtékat.
Podal jí ruku říka:

»Dovolte, slečno. A dejte
pozor, je zde i dále velice
mokro.«

Když přeskročila, svýma
malýma nohama hbitě a le-
hounce jako laň, dodal jako
v náhlé důvěře:

»Jsem rád, že vás zde
budu mít.«

Co je tak velice divné
u těch lidí na horách, je to,
že člověk nikdy neuhodne
co cítí, co si myslí nebo
má-li nějakou bolest čili
žalost. Jsou vždycky stejné,
tak trochu příkrubě cere-
moniální, tak beze všeho vzru-
šení, jakoby pro nic na světě

PROF. DR. JAN BOHUMIL EISELT.

(Fotografie J. F. Langhansa v Praze.)

K čtyřicetiletému jubileu.

neměli citu a byli na každou
ránu nebo radost připraveni.
Tak se aspoň zdá, ale věru
možná, že jim krůvidme.

Medřická, když přicházeli
k Daškovům, byla všechna
rozechvěna a dychtivá, ja-
koby vše jí se tykalo, s ní
souviselo, jakoby celý ten
nenadálý příchod mladého
muže, který znamenal ve-
likou změnu, obrat v po-
měrech, jiné řeči, jiné dny,
jiné myšlenky — vzbázel
jaksi z ní.

Vzpomínala si na svou
matku, jak vždy ji uchvá-
cela do svého objetí, když
se vracela odkudsi, kde ani
dlouho nemeškala — jen tak
několik dnů, nejvýše několik
týdnů — a jak vždy shá-
něla trochu čaje, kousek do-
brého pečiva, nějaký řízek
pečený, o níž věděla, že ji
Eliška ráda jídá, a večer
pak nalezala svou podhlav-
ničku čistě povlečenou, zrovna
sustící a lehce napuštěnou
líjalkovou vůní, kterou tak
milovala, že zrovna jako
v opojení líbala a hladila ten
svůj polštářik s takovou péčí,
s takovou láskou vyšňořený.
A těch otázek! Ty chvíle
sladké a milé, kdy znova
vše bylo nové, zajímavé a
zbožňované! Také krůpěje
v moři zaniklé, které se
kdysi tolik leskly v slunci,
zachycené na chvíli na kvě-
tech vzácných barev, z nichž
potom skanuly a ztratily se
beze stopy. Napadla jí slova,
která prve přenesla k Da-
škovi, a vzdychnuvši si opa-
kovala je ve své duši: »Je
tolik nedůsledného v životě.«

Stará Dašková ve svých
těžkých pantoflích, se sukni
vysoko podkasanou, tak že
celá lýtka měla nahá, stála

u studně a nabírala z okovu vodu, když přicházela. Na chvíli sice vyhlédla udivené a zazářila v tváři, ale pak znova ponořila hrnek do vody a dolila putynku, která stála na okraji studně.

Potom teprve postavila ji na zem, otřela si ruce a pravila s klidem, kterým snažila se zakrýt svou ostýchavost, ačkoli jí líce zčervenala, jakoby byla ještě nějaká mladice.

»Nemohla jsem tě poznat, Bohuši. Myslíla jsem, že to pan Dušek z Rozmyslova, on má tak troji postavu i takový kožich jako ty. Víš to. A proč jsi nepsal? Byli bysme ti šli naproti.«

Dašek polbil ji zlehka na ústa, také tak klidně, jakoby se před hodinou byli rozloučili, a tážal se neodpovídaje na její otázku:

»Jste zdraví? Co tatínek?«

Dašková chopila putynku, prohnula se v boku a krácela rychle napřed do síně. Něco při tom prohodila, ale nebylo jí rozumět, tak že jen Pabouček skoro mimovolně jí odpovídal a cupaje vcházel za ní přes vysoký, neohoblovaný práh.

»Dohonil mě u Jakubčičky, zrovna u Jakubčičky. A to to znamená, to bude kaše. Nesu si taky utěrky, panmámo.« O. Hviezdoslava

»Jeden?«

»Za dvacet krejcarů, ale je celopřízný.«

V okénkách bylo vidět hlavy obou dívek Daškových, pokukujících na přichozího, a ve světnici bylo slyšet hlas malého Pepy, která zvolal náhle a jako v nejširší radosti:

»Bohouš! To je Bohouš, tatínku.«

Za chvíli zmizeli všichni za dveřmi, jejichž skulinami unikala pára, a Medrická tíse, jakoby se bála prozradit, po špičkách a skoro dech zadržujíc stoupala do svého pokoje. Vše jí připadalo náhle v domku jiné, jako oživené, ale zároveň skoro choullostivé, jakoby kdesi byla napjata struna, která při každém kroku mohla náhle zavzněti a naplniti ten malý, bídlíci krytý domek zvláštním zvukem, který jako v pohádkách svolal by celý roj zlých skřítkův a ohlud.

Na půdě se ještě zastavila, aby poslechla, zdali se dle něco zvláštnějšího neděje, ale tam bylo ticho, a dvře se neotevřely ani na té, ani na druhé straně. Nejstarší syn Daškův byl zalezlý jako krtek a nehodlal ani patrně bratra uvítat, ac nebyl-li někde v kůlně, kde neustále měl co vírat a opravovat na nářadí.

Otevrouc svou světničku tíse a skoro s úzkostí, aby příliš hluku nenadělala, vešla do ní rychle, a rychle se také začala svlékat. V tom zpozorovala, že má okna otevřena, že je vlastně ve světničce zima, a že ty zlaté papírsky sluneční, které jí prve vyřikaly ven, zmizely odtud jako ptáci, které zapoměla uzavřít. Na místě toho jasná, té záře jara, která ještě spalo a jen v tom spánku se pohybovala, našla ve svém pokoji jen jako odlesk vlastní duše, která ve svém rozehřívání podobala se lehounce zvlíněnému jezeru, na něž dopadá úkosem sluneční světlo skryté za průzračným oblakem, který je činí mdlým, stlumeným, ale za to dodává mu záhadnosti a skoro tesklivosti.

Chtěla dle svého zvyku mysliti určitě a vážně o té příhodě, kterou byl nenadálý příchod Bohuslava Daška, ale všechno se jí pod čelem mátló, ve snění, která ji samotnu zarážela, jelikož poslední dobou v tom tichu a klidu zde mývala vždy jen myšlenky jasné, volné, tak že nyní tento jejich zmatený vír naplňoval ji úzkostí jako nemoc jakási, jako borečka, v níž se vše mihlo, před námi a v které nám není možno zachytiti pevný bod. Čtula se oševčena, neobyčejně oševčena, ale přičítala to té procházce, ačkoli věděla, že tím obelhává samu sebe, což si však naprosto nehodlala určitě přiznati.

Uminila si, že se vrátí zase ke svým obvyklým způsobům, s kterými pohybovala se obyčejně v tomto malém svém útulku, neboť pokládala náhle za nepřirozené každé vztáhnouti ruky, pohození hlavy, ba i ten pohyb, s kterým sundávala si klobouk s hlavy, ji rozcílo-

val. Ale čím více se pozorovala, tím více spatřovala neshody mezi tím, co chtěla a tím, co činila. Bylo jí protivno, že jí ruce a líce tak páli a že na rtech chvěje se jí ještě stín toho nezvyklého úsměvu, s kterým prve hovořila k Daškovi. Náhle opakovala si v mysli každé slovo, jež promluvila s ním, a shledávala je všechna tak nesmírně důležitá, jakoby zasahovala měrou netušenou do jejího života. Bylo to přirozeno? Jak mohla vůbec ta jednoduchá, nahodila slova rozbráti? Proč nerozbrala svou první rozmluvu s Rábkem? A bylo by to pochopitelnější, poněvadž byl zde jejím představeným a mohl jakž takž působiti na její postavení. Ale než se nadála, zmizely zase všechny tyto otázky a v hlavě povstávala jí zase směs jiných myšlenek a jiných barev.

Rozdělala si oheň ve vychladlých kamínkách a zadívala se jako v okouzlení do toho žlutavého plamene, a poprvé zde se jí zdálo, že vše kolem ní je příjemné, milé a přátelské. Proč?

Uvažovala, co všechno se změnilo nyní příchodem toho mladého člověka, a shledávala, že všechno. Za prvé její úplná volnost v jednání v životě jejím soukromím byla nyní velice obmezena. Bylo nutno, aby zatídila se nyní tak, aby v ničem, co činila, neshledal nic směšného, nechutného, vybojného nebo zase až příliš úzkoprsého. Nedomyšlela se sice, že by se dovedl příliš mnoho zaměstnávat její osobou, ale bude jen přirozeno, věnuje-li jí jistou pozornost, vznikající třeba z přičin pranepřatných, z nudy na př. anebo ze zvědavosti. »Jsem mladé děvče,« uvažovala, všechna pohroužená do svých myšlenek, v nichž nalezla konečně určitou stopu, kterou mohla sledovati, »jsem děvče samostatné, a můj život zde musí mu býti napadivý. Kromě toho počínala jsem si při svém prvním setkání s ním dosti neprozřetelně, že se pachtim po vďavkách aneb i jinak, že si počínám výbojně. A proč by to bylo? Jeho příchod sem má mnohé příjmenosti, ale také mnohé své stránky. Nevím ani, jak jednati, abych jednala správně.«

Při tom všem, při těch starostech však přece bylo jí jaksi mílo, že byt zde a že celý ten jednotvárný, tak tichý, tak zounale klidný běh denních událostí vzal náhle obrat, že se to všechno zčeřilo, změnilo a že aspoň na čas nabude její život jiné tvárnosti.

Z dolů dolehl sem hlas Apoleny, která volala z chodby ven:

»Pepo! Pepo! Vrat se! Máš zajít k Matlasům Bohušovi pro cigara, mají-li. A zeptej se, mají-li čaj. Jdi, zeptej se dřív! Beztoho je to marné. Matlas nebyl už čtrnáct dní v Rozmyslově. Kde pak cigara! Takhle bramborovou nať – hahaha. No, ale běž. Bohuš myslí, že je to jako v Praze. Chce čaj a cigara.«

Apolena se smála způsobem, který u ní Medrická velmi dobře již znala a jenž se jí nikdy nelibil. Bylo v něm cosi ironického a tak trochu nuceného, a její hlas v tom smíchu nabýval vždy jiného výrazu a jiné barvy než obyčejně. Zvláště nyní v tuto chvíli jí připadal nemístný. Jak se jen tomu mohla smát, že mladý Dašek chtěl vypít trochu čaje, jsa prumrzlý po cestě, která byla sněhem zavátá a tak neschůdná? Kdo ví, zdali neměl horečky, aspoň ta neobyčejná červenost jeho obličej mohla tomu nasvědčovat. Ach ovšem, u Dašků nepřáli nikdy čaje, a bylo jim jisté divno, že ten jejich bývalý kluk ve štráskových kalhotách měl nyní poněkud jiné nároky než oni. A o ty jeho požadavky budou narážeti nyní den co den v různých případech, a ani v jediném mu nebudou moci vyhověti, o tom byla přesvědčena, neboť znala dobře již zryky, potřeby a malé nutnosti těchto klidných a spřítivých lidí.

Za chvíli vracel se Pepa od Matlasů, a jeho rychlé kroky chrupaly v rozmoklém sněhu,

tak že Medrická přistoupila k oknu, aby viděla, jak u Matlasů pofidil. Nest pouze doutníky a volal také již z daleka snad Apoleně vatřic, která nejspíše stála v sni:

»Cigara nesu, čaj nemají.«

»Ach, což o čaj!« pomyslíla si, po té Medrická, »mohla bych mu dát hrstku ze svého. Ostatně je to skoro slušné, abych jim nabídla svůj čaj. Jaké ohledy? Nemyslím, že by to mohli křivě posuzovat, a kdyby, co konečně na tom... Nejsem ani pedantická ani příliš úzkostlivá. A nač vystupovati úzkostlivěji než je třeba?« Moje postavení mne dojí chránit, a dovoluje mně jistou samostatnost v jednání.

Dospívajíc k tomuto rozhodnutí usmála se. Byl to ten úsměv přelétavý a tak trochu dětinský, který se jí ob čas objevoval v koutkách rtů i očí a vypadal spíše jako vyjasnění její trvale náhlým příjemným pocitem.

»To jsou úvahy,« pravila si hlasitě. »Zbytky z ústavu, kde by z nás byly nejráději nadělaly loutky, jež se pohybují na drátkách nejpršínských pravidel. A jak je to protivné!«

Mezi tím vyhlédla píchovou krabičku s čajem, uvázala si rozovou zásteru s bílým krajkou a podívala se letmo do zrcadla.

»Tak, má duše,« pomyslíla si, »je tam přece jen mladý muž, jemuž se chceš líbit. Pokud sedával jen starý Dašek na kolebce a Pabouček utíral si nosy prsty, nemělas přefény diviti se do zrcadla, když jsi měla sejítí dolů.«

Vyčítala si cosi, byla sebou nespokojena, ale přece nehodlala na svém umyslu změnití ničeho, jakoby neměla síly odříci si svůj první krok k zléstím, znač pokládala si sebe tuto svou přílišnou oheň, s kterou chtěla mladému Daškovi čaj nabídnouti.

Na okamžik také zjevila se jí tvář jednoho z jejích profesorů, který zvláště proti ní byl zaujat a říkával jí mezi čtyřma očima, setkal-li se s ní kdesi náhodou:

»Jen vždy slušně, slečno. Vy ani sama nevíte, jak si počínáte vyzývavě. Nemyslete, že je to doporučení! Jako učitelka budete podrobena nejpršínským pravidlům slušného chování, na to vás upozorňuji. Kdybyste nehodlala tomu rozuměti, bylo by lip rozmysliti si všechno, dokud je ještě čas. To jsou pravidla, slečno, pravidla...«

»Ale, pane profesore, nepochopuji...«

»Právě to je zlé. Budte upřísněna: že tento váš úsměv hodí se spíše jímam než do ústavu. Jaký to byl anorus! Nenáviděla ho celou duší, neboť každé slovo od něho připadalo jí jako nebezpečnější křivda, páchaná na jejích trudných poměrech, na těch nocích bezsených, které probívala, na její matce ustarané i na její duši čisté, v níž nebylo ničeho vyjma starosti, odříkání a pak ohlasu těch básniček, psaných na papíře se zlatou ozikou, které ji tak těšily! Jednou jata pocitem nejsilnějšího vzdoru pravila mu ve vhodné chvíli:

»Chťla bych být tak dokonale emancipovaná, papě profesore, abych vám dokázala, že není žádných jiných pravidel pro nás než pro kteréhokoli kandidáta učitelství. Na neštěstí činím ještě sama rozdíly, ačkoliv nehodlám býti ani vzorem dokonalosti ani obětí. Jedno i druhé by nesouhlasilo s mým postavením samostatné ženy, která si musí vydělat peníze jako každý muž, jen že za poměrů mnohem nesnadnějších.«

Pan profesor vyvalil na ni oči za svými velikými brejlemi a odpověděl jí vytahuje ze svého šosatého kabátu modrý hedvábný šátek, jenž byl postrachem celého ústavu:

»Máte trochu bizarní a poletěné názory. Při těch ovšem přestává všechna disciplína, jestli k vašemu prospěchu, to nerim, to se říká. Jestli vám musím říci, že ty vaše názory nejsou ani tak energické jako pohodlné, slečno, ano, jako pohodlné.«

Ted se jí mihla jeho tvář špičatá, odporná, baziliščí (to všechno na ní viděla ještě v ústavě) před zrakem, a jako vzdorovitě dítě, špatně vychované pravila si otevírajíc dvře svého pokoje a napodobuje při tom v duchu jeho hlas trochu spávy:

„Ach, stejně, kde jsou pravidla?“ Co pak je slušno, býti galantní k mladým mužům a podnikatí zálety? Máte opravdu popletené názory.“

A lehkým svým krokem, lehčím než kdy jindy, nejlepším, který měla v paměti, seběhla se schodů a bez zaklepání vešla k Daškovům do světnice, tak jakoby nebyla rozmyslila, co dělá a činila tak jen z rychle vzniknuvšího ústinství.

Bohuslav Dašek seděl u stolu bez kabátu, čelo opřeno o dlaně, a poslouchal svého otce, který mu široce něco vyprávěl. Každý z nich díval se do jiného koutu světnice, kterýžto zvyk znala již Medrická u horaltů, ačkoliv nevěděla, odkud pramení. Při hovoru jeden druhému nikdy do očí se nedíval. Pepa jako u vytržení pohlížel na bratra sedě na posteli, a v jeho očích byla záře neskonaleho obdivu a nadšení, již nechal propukávat i vedomí, že není pozorován a že se jím nikdo neobírá.

„Slyšela jsem, že sháníte čaj,“ pravila dívka jasně a skoro roznarmě, jakoby chtěla nad někým triumfovat. „Zde nesu svůj, je-li libo. Vzala jsem si zásobu ještě z Prahy.“

Všichni vzhledli k ní, až ji Paboučka, který přistříboval na kabátek, Bohuslav Dašek vstal, aby se jí uklonil, ale nejevil ani překvapení ani zvláštního potěšení, jakoby byl na její příchod připraven. Sejmul pouze svůj kabát se hřebíky a oblékal se do něho trochu se zardívaje v tváři.

„Vařím již kávu,“ pravila stará Dašková, stojící u plotny, od níž skutečně bylo cítit zápach cikorie a svařeného mléka. „Děkujem“ pěkně. Bez rumu je čaj jako voda, a rum taky nemáme.“ (Pokračování.)

Z básni Karla Červinky.

ŠEDIVÝ DEN.

Byl šedivý den, a já v snách jsem z okna zíral v zasmušilé sady. Sníh už se běhal na Alpách, a ostrý mrázik střechy zbílil tady, a ani slunce nezasvítilo, den smutný byl a šedivý, mé srdce roztesknění chytlo, stesk zachvátil mě blouznivý.

A na ten den, jak v Praze byl — den smutný byl a šedivý byl taky, na střeších už jen vrabčák zbyl, a stejný smutek zamžil moje zraky — já rozpomněl se v roztesknění na den ve vlasti vzdálené, a opět jemně rozbourání v mé nervy bilo zemlené...

Mně připadá, že někdo hrál v den onen, tehda motiv ze Schumana: „Bíl v dálce zemi kdysi král —“ se vřívalo do šedivého rána, mně připadá, že kanár z klece se tenkrát ozval zticha tak... už tolik dávno to — a přece dnes zamžel mi tím stejně zrak.

A je mi, jako bývá těm, jimž stálý smutek žití otravuje — mně usněv zda se výsměchem, stesk cítím jen a ten se opakuje. — Po nocích plných toho stesku, po nocích nemajících hvězd v mé duši jít po rozhrěsku tak šedivě, jak popel jest.

ZIMNÍ POCHOD.

Již napad' sníh a měkce přikryl zemi i tady v alpském údolí. V kraj smutný a mlhavý, nezvykle němý my vyšli do vzdálené Cognoly.

Zvuk trubky jen se mžlivým vzduchem třásl, v němž jitro slabě kmitalo. Nad Bondone v červánkách měsíc už hasl, a pomalu na Alpách svítalo.

Mha lepila se nám na naše zbraně v mdlém světle, jak je skytal den. T pohled' jsem v údolí přes příkré stráně, tam Trident se rýsoval zasněžen.

Tu schvátla mě davných chází síla, cos odvážného v prsou mých ta nálada ranní zas rozčeřila, když tékal jsem očima po stráněch.

Mně bylo, jak bych domácí šel pláni, v níž kostel s věží baňatou — po umrzlé cestě kol vypnutých strání, sám doma šel silnicí zavátou.

I vzpomněl jsem si na zvuk našich zvonů, jenž vrázel v ticho volebné, i vzpomněl jsem znova zas na chvíli onu, kdy slyšíš i větrici, když se hne.

Kdy vše má jakés vznícenosti nádech, kdy zdají se mít prudčí hlasy, ty zvonky, jež náhle té zaskočí v zádech, kdy všecko tě dojmá v onen čas.

Kdy pláče jaksí divným rozželením těch zvonků zvuk, jak doznívá, kdy zdá se ti jdoucímu s blouznivým sněním, že duši ti bílá pláň přikrývá —

Tu duši, v níž je mrtvé ticho prázdné, a myšlenka, jež — chodec — jde tím lichen, v těch sněhových závějích vážne jak opilá hloupost toho dne.

ÚNOROVÝ DEN.

Dnes v únoru má hlava chýlí se do dlaní, a žal v ní tkví, řád píní sních zakryl bílý i tu v mém smutném vyhnanství, chlad mrazných víchrů od Gardola z mé duše upomínky volá, stesk o mě sny se ovíjí, park před okny už tmí se mými, nad keři jeho zlemnými se chvěje pýcha píní.

Na latích jak by mřela řeva dnes v únorový chladný den, na větru, který neumdlévá a znova buší do oken, a jenž i tady na pavlači pár zvadlých stvolů v květináči zas chytá do svých úderů — až k moři někam zaletuje, a roveretské čečrě tuje, jen mrazný posel severu.

A chvíle je, kdy zářím slyším je opět rozčeřený vzduch, kdy v bílou dálku za Brennerem vždy zalétá můj teskný duch přes hradby hor, skal zasněžených a úvozy cest rozjezděných, přes opuštěné hřbitovy, jež kouzly z rozpálených skrání běh zasněžených, pustých plání a zlemný les jedlový.

Já cítím v snech svých vůni jeho, vran jeho slyším teskný hlas do toho lesa vzdáleného — já nepřišel už dlouhý čas a dobře vím, že v mlze dalek on zložený v svit namodralý, jenž v jeho hloubi zhasíná — ó, dobře vím, že v tuto chvíli po větru, který v jih sem chvilí mi vzkazuje, že vzpomíná! —

Pohledy do Litvy.

Polává Eduard Jelínek.

(II.)

Z LITEVSKÉHO POHANSTVÍ.

Bylo již naznačeno, že pohanství v Evropě nejdéle se udržovalo na Litvě. Kdežto v jiných sousedních krajích křesťanská civilizace již dávno působila na přetváření vnitřního života, na Litvě křesťanství ještě kultus pohanských bohů. Což divu, že za takových okolností mytologie litevská záhy po sobě obracela pozornost učencův a badatelů, kteří sledy i podstaty její zpytovali již v XVI. století. Tehdáž byl první Lasicki, který psal o litevském bájesloví, po něm Laskowski, Strykowski, Gvagnini (Gusgnini) a jiní letopisci dotýkali se různé tohoto vábívého předmětu. Hartknoch psal o pruské mytologii v XVII. století. V novější době rozmnžovali literaturu litevského bájesloví zejména T. Narbut, Lelewel, Jaroszewicz, Kraszewski, Ludwik z Pokiewa a j. Tak dán jest vznik hojným výkladům, sesbírání zajiště mnoho cenného materiálu, ale novověká věda zvrátila z velké části odvážné názory starších badatelů. Nejcitelnější ránu zasadila svůdným vidinám litevské mytologie moderní filologie. Mikucki, Akélevič, Mierzyński, Karłowicz a j. dovodili, že předchůdci jejich nejednou dali se strhnouti k vykládám naprosto mylným a nespolehlivým, což vyplývalo hlavně z neznalosti litevského jazyka.

Pro to jest více nebo méně všeobecně utvrzeno, ano částečně i dolozen nejedem pojem pohanských Litvanů. Dotkneme se zde jen stránek některých.

Dle mínění starých Litvanů trval svět odo vždy. Všechna trůřící moc přisuzována božstvím, jejichto vlivy byly buď dobrodružné nebo zlodějně. Ponětí o nejvyšší rozhodující bytosti jevílo se zejména ve slopé víře v předurčení, od něhož záviselo vše na světě. I jakýkoliv lidský hřích byl výsledkem nikoli zlé vůle člověka, nýbrž neodvratného předurčení. Kdo hřešil, hřešil proto, že nechtěl nemohli.

Litvané věřili v nesmrtelnost. Zatravování ducha po smrti pokládali za nejstrašnější skutek. Dle lidového poání měli starí Litvané za to, že lidská duše po smrti na světě jest nucena drápati se na vysokou a velice strmou horu Anahielas, na ježtož stíle přebývá božství, kterému připadá souditi každého člověka. Boháčům těžko jest vydrápati se na tuto horu, neboť pozemské hojnosti obtěžují jejich pout; za to však chudí, jestliže ctnostně žili na světě, snadně dostávají se k cíli.

Osoby věkem sešlé nebo skličené nevyčlečitelnými chorobami obětovali bohům, aby stén a nárek jejich nepopuzoval nejvyšší bytost.

Litvané klaněli se nebeským světům. V slunci spatřovali zárodek, pramen života, jas slunce radostí je naplňoval, mizení jeho zarmucovalo. Ještě mluví, že ctění slunce bylo nejstarším projevem víry u Litvanů, po té nastalo ctění ohně. Oheň byl věčný, zapalovali a udržovali jej dnem i nocí před hlavním svým bohem, hromovládcem Perkunem čili Perkunasem.

Posvátné místo Perkuna nalézalo se obyčejně pod dubem, proto i dub byl posvátný. Ve velké vážnosti byly netoliko posvátné háje, ale i o samotě stojící stromy. K některým těmto hájům chová lid podnes velikou úctu.

Posvátné obřady vykonával Krive-Kriveje (Kreve-Krevejto), arcikněz, a obětníci vejdaloti. Vliv arcikněze Krive-Kriveje byl značný, závisel od něho v některých případech sám veliký kněz, a jeho sídlo nalézalo se vždy při hlavním pohanském chrámě hromovládcy Perkuna. První a nejstarší pohanský chrám litevský nalézal se v Romove v Prusích. Tam nalézalo se pod stáletým dubem modlitě boha Perkuna, k němuž přístup cizincům byl přísně zakázán. Z Romove mečonoši vypuzení Krive-

* Viz str. 75 letošního ročníku.

Krivejte odebral se na Zmud, kdež při vtoku Dubissy do Němna vybudoval nový pohanský chrám. Když pak později byl německými rytíři donucen opustiti i tato místa, uchýlil se k Vilnu, kdež rovněž chrám postavil.

O pohanském modlišti Perkuna, nalezájícím se uprostřed dubového háje u Vilna, v dolině Svintoroha, vypravuje letopis z r. 1265 dosti podrobně, že mělo do délky 150 aršínů, do šířky 100 aršínů, do výšky 15 aršínů. Krytby nebylo žádné a jen jeden vchod od západní strany. Před dubem nalézala se modla Perkunova. Ve zvláštní galerii, 16 aršínů dlouhé, umístěn byl obětní stůl, 9 aršínů dlouhý. K tomuto stolu čili oltáři vedlo 12 stupňů, z nichž každý byl $\frac{1}{2}$ aršínu vysoký. Tam plál věčný, neuhasínající oheň, ani déšť, ani víchr přístupu k němu neměl. Naproti vchodu, totiž na straně východní nalézala se zvláštní budova ku přechovávání různých nádob a posvátných předmětů. V jámě pod budovou se nalézají chovány zmije. Nedaleko modliště přebýval arcikněz i služebníci jeho. Se zvláštní vysoké věže tamtéž zbudované hlásal Krive-Krivejte shromážděnému lidu vůli bohů. Kde druhdy stálo rozsáhlé modliště Perkunovo, vznáš se nyní vilenská kathedrála sv. Stanislava. Věž proměněna ve zvonici. Po uvedení křesťanství na Litvu žil Krive-Krivejte ještě nějaký čas, odebral se na Zmud a tam r. 1414 zemřel.

Náleží tu dodat, že Perkun dle obrazotvornosti lidu na Litvě a Zmudi nalezá se nyní v nebi, kdež zajišťá vynikající stanovisko. V lidu udržuje se zdání, že kdyby Boha nebylo, Perkun byl by Bohem, ale tím se státi již nemůže, neboť Bůh jest nesmrtný. Na ten čas Perkun již nemá žádné moci, leda že vrhá na svět blesky a hromy. Povahu přisuzují mu prehlvou, při tom však ve vysokém stupni spravedlivou, podle mstivosti a nedostatků milosrdnosti.*

Kromě Perkuna jmenují se ještě jiní bohové a bohyně, jimž starí Litvané rovněž stavěli chrámy a oltáře. V samém Vilně bylo za

ELEONORA hraběnka z KOUNIC,
rodem Voračická z Paběnic.

(Dle pastelové malby Jos. Klieera, fotografované c. k. dvor. a kom. fotograf J. Eckerta v Praze)

časů Olgerda, pět pohanských modlišť. Tak vzpomíná se mocný bůh Pramžimas, jenž způsoboval zemětřesení a potopu světa. Kavas byl bohem války. Milda čili Aleksota velelena jako bohyně lásky a j.

Věčný, neuhasínající oheň, udržovaný před Perkunem, nazývali dějepisci a etnografové po dlouhý čas žničem, leč tento výklad byl popřen.

Baltické moře mělo své krále a královny. Králem čili bohem moře byl Dzivsvitis, ochránce litevských námořníků. Ještě Jucevics sám slyšel, jak rybáři, vypravující se na moře

pro ryby, vyzvali svého boha. Jejich píseň měla tento závěrek:

Dzivsvitise, dievajte,
Sargiek musu Tajvajte,
Dzivsvitise, Dzivsvitise!

t. j. bože Dzivsvitise, chraň našich lodí!

Královnou moře byla spanilá Jurata. Obývala na dně mořském nádherný palác celý z jantaru, práhy byly ze zlata, krytba z rybích šupin. Dvoranstvo její skládalo se z mořských rusalek, čeltic, oblečených v roucha z rybích šupin a ozdobených perlami. Na hlavách měly koruny z jantaru. Jejich zpěvy měly moc kouzelnou, zpěvem vábily k sobě krásné jinochy a lákaly do říše vod.

Kromě mořských čeltic byly v řekách a na jezerech Undiny, jejichž vlastnosti byly totožny s rusálčinými. Za lunných nocí vynorovaly se z rek a jezer, tančily, dováděly, sváděly jinochy, okouzlovaly je svoji nevsední krásou a zpěvem, a jestli že se jim podarilo omámiti je a přiblížit k sobě, polily je ve své objeti, načež ulehtavše je k smrti hodily na dno řeky nebo jezera.

Čelticím a undinám obětovali starí Litvané každoročně po jedné rybě všech druhů, aby neškodily mladým rybářům.

Mytickým postavám Vajdevuta a Brulena přisuzuje litevské podání i vznik starých litevských práv, jejichžto základy shrnuty v následujících šestnácti člencích:

I. Není volno vyznávati žádných cizích bohů bez svolení Krive-Krivejte.

II. Bohům se líbí, aby Krive-Krivejte byl náčelníkem lidu a tlumočníkem jeho vůle. Vejdalotům náleží vzdávati úctu.

III. Náleží ctíti bohy a s důvěrou jim se oddávat, neboť přízní jejich zavedou nás zemi, kterou obýváme a která nás živí. Po smrti dávají bohové svým ctitelům krásné žny, četné potomstvo, chutné potraviny, sladké nápoje, v létě bílá roucha, v zimě teplé kožichy a spánek na měkkých ložích. Zlym lidem sešlou pláč a strast.

IV. Sousedy, kteří vzdávají úctu našim bohům, náleží pokládati za přátele, ale s lidmi jiné víry jest stále vésti vojnu. (Pekarovský.)

*) T. Dowgird: Wiadomość o wyrobach z kamienia glazowanego na Zmudzi i Litwie (Pamiętnik fizyograficzny, Warszawa 1890).

Svatba laško-těšínská z Orlové ve Vých. Slezsku.

Fotografie ze sbírek výboru národopisné výstavy v Orlové.